

مسأله تعلیم و تربیت در مکتب فرانکفورت

مؤلفان

مریم السادات طباطبائی حسینی

امیر حسین سلطانی فلاح

انتشارات آزادی قلم

فهرست مطالب

مقدمه	۹
بخش اول: نظریه انتقادی	۱۷
فصل اول: تفکر انتقادی	۱۷
۱. مفهوم تفکر انتقادی	۱۷
۲. تعریف تفکر انتقادی	۱۸
۳. مقایسه تفکر عادی و تفکر انتقادی	۱۹
فصل دوم: کلیات نظریه انتقادی	۱۹
۱. هستی‌شناسی نظریه انتقادی	۱۹
۲. معرفت‌شناسی نظریه انتقادی	۲۳
۳. کاستی‌های عقل ابزاری و مرجعیت عقل عرفی	۲۷
۴. انسان‌شناسی نظریه «انتقادی»	۳۰
- انسان توانا، خلاق و فعال	۳۶
۵. مبانی ارزش‌شناسی مکتب انتقادی	۳۷
۶. نسبی‌گرایی نظریه «انتقادی»	۴۰
بخش دوم: لزوم تربیت در آموزش و پرورش	۴۳
فصل اول: بی‌طرف نبون آموزش و پرورش	۴۳
۱. تربیت به مثابه انسان‌سازی	۴۸
۲. آموزش ستمدیدگان	۴۹
۳. آموزش مردم‌گرا	۵۰
۴. تربیت به مثابه آزادسازی انسان‌ها	۵۱
الف. تربیت انتقادی	۵۲
ب. تربیت سیاسی	۵۲
ج. توجه به لزوم تربیت معلمان متعهد	۵۳
۵. مدارس به عنوان حوزه‌های تربیت شهروندان انتقادی	۵۴
۶. مدارس حوزه تربیت دموکراتیک شهروندان انتقادی	۵۶

۵۶	۷. روند سیاسی تعلیم و تربیت
۵۷	۸. آموزش و پرورش انتقادی
۵۷	۹. توجه کردن به صداهای دیگر
۵۸	فصل دوم: اهداف تعلیم و تربیت مکتب انتقادی
۵۸	۱. توجه به گفتمان اخلاقی
۵۸	۲. کنار گذاشتن نخبه گرایی و توجه به فرهنگ عمومی
۵۹	۳. توانایی و جرأت سوال پرسیدن باز دانش آموزان
۵۹	۴. مشارکت فعال در امور سیاسی و اجتماعی دانش آموزان
۶۰	۵. اصلاح تربیتی
۶۰	۶. داشتن روحیه نقد منطقی
۶۳	بخش سوم: اهداف تعلیم و تربیت مکتب انتقادی
۶۳	فصل اول: تعلیم و تربیت انتقادی
۶۴	۱. اصول انتخاب محتوای درسی
۶۴	الف. اصل تأکید بر نقد و انتقاد
۶۵	ب. اصل تأکید بر گفتمان
۶۶	پ. اصل ضد اقتدار و سلطه‌گری
۶۷	ت. اصل نسبییت دانش و معرفت
۶۹	ج. اصل توجه به سواد انتقادی
۶۹	د. اصل عدم همنوایی با جامعه
۶۹	ه. اصل توجه به خود سازمان دهی و خود آموزی
۷۰	۲. انتخاب محتوا
۷۱	۳. انتخاب و سازمان دهی فعالیت‌های یادگیری
۷۲	۴. گروه بندی یادگیرندگان
۷۲	۵. مواد و منابع یادگیری
۷۵	۶. زمان
۷۵	۷. فضا
۷۷	فصل دوم: ویژگی‌های معلمان

۷۷.....	۱. تحول جو و منتقد.....
۷۸.....	۲. شناخت کافی از مسائل روز.....
۷۹.....	۳. اصلاحات تربیتی در مدارس.....
۷۹.....	۴. نقش معلم در مکتب انتقادی به صورت کلی.....
۸۲.....	۵. روش شناسی مکتب انتقادی.....
۹۲.....	۶. خلاصه روش‌های مکتب انتقادی.....
۹۳.....	۷. روش‌های تدریس انتقادی.....
۹۴.....	۸. خود ارزیابی در آموزش طرح مساله.....
۹۵.....	۹. ارزشیابی به صورت کلی.....
۹۶.....	۱۰. نقد دلالت‌های انتقادی.....
۹۹.....	فصل سوم: جمع بندی مکتب انتقادی.....
۹۹.....	۱. ابعاد چهارگانه فلسفه انتقادی.....
۹۹.....	الف. هستی شناسی.....
۹۹.....	ب. انسان شناسی.....
۹۹.....	ج. معرفت شناسی.....
۹۹.....	د. ارزش شناسی.....
۹۹.....	۲. جهت ارزشی منابع درسی.....
۹۹.....	۳. هدف‌های برنامه درسی.....
۹۹.....	۴. انتخاب موضوعات درسی.....
۹۹.....	۵. سازمان دهی محتوای درسی.....
۹۹.....	۶. انتخاب و فعالیت‌های یادگیری.....
۹۹.....	۷. مواد و منابع یادگیری.....
۹۹.....	۸. فضای یادگیری انتقادی.....
۱۰۰.....	۹. نقش معلم در برنامه درسی انتقادی.....
۱۰۱.....	۱۰. جمع بندی روش‌های تدریس مکتب انتقادی.....
۱۰۲.....	۱۱. جمع بندی ارزشیابی در مکتب انتقادی.....
۱۰۹.....	منابع.....

مقدمه

نظریه انتقادی در دهه ۱۹۸۰ توسط موسسه تحقیقات اجتماعی در دانشگاه فرانکفورت مطرح شد

معمولاً دو معنا از نظریه انتقادی استنباط می‌شود:

۱. معنای عام: شامل طیف وسیعی از دیدگاه‌های انتقادی در روابط بین الملل از جمله: پساتجددگرایی، پساساختارگرایی، فمینیسم، مارکسیسم، نومارکسیسم، نظریه نظام جهانی، پست مدرنیسم، سازه‌انگاری و....
در این معنا نظریه انتقادی تلاشی میان رشته‌ای است که علم سیاست، روابط بین الملل، تاریخ و روانشناسی را ترکیب می‌کند تا نظریه‌های مختلفی از سیاست جهانی ارائه کند که هدف اصلی همه آنها نشان دادن بدیل و جایگزینی در برابر برداشت واقع‌گرایانه از روابط بین الملل است.
۲. معنای خاص: شامل دیدگاه‌های مکتب فرانکفورت (ماکس هورک هایمر، تئودور آدورنو، یورگن هابرماس) و آنتونیو گرامشی (مارکیست ایتالیایی) است.

سه نسل در مکتب فرانکفورت قابل تشخیص است:

۱. نسل اول (ماکس هورک هایمر، تئودور آدورنو و مارکوزه)
۲. نسل دوم، نسل فرهنگی مکتب فرانکفورت (هابرماس) توجه ویژه به شالوده‌های فرهنگی.
۳. نسل سوم، پساتجددگرایان. هرگونه شالوده باوری مردود می‌شمردند.
این مکتب وارث سه نظریه دانسته می‌شود:
الف: نظریه ایدئولوژی و تصویر سرکوب‌گر و استثمارگر سرمایه داری از مارکس.